

SYSSLINGEN

Medlemsblad 2, 2020 Årgång 27

Ordföranden har ordet

När jag skrev till er senast hade vi just genomfört våra studiebesök och vi såg fram emot att vid vårt vårmöte den 19 mars få lyssna på Tore Östermans föredrag om "Två mördade kungar, min sidoforskning". Inte kunde jag väl då ana att vi inom några veckor skulle sitta i karantän p.g.a. coronaviruset.

Vår styrelse beslutade, så snart vi anade vidden av smittorisken, att ställa in samtliga våra aktiviteter. Vi har ju en hög medelålder i föreningen och vill absolut inte medverka till att någon av våra medlemmar skulle drabbas.

Jag hade några veckor kvar att undervisa på ABF innan det var dags för sommarlov, men dessa lektioner är nu flyttade till september. Trots att vi följer de föreskrifter som Folkhälsomyndigheten har beslutat så känns det som att jag skolkar.

I början var jag orolig för hur jag skulle få hem mina matvaror, men jag har nu lärt mig att handla mat via nätet. Dessutom har ICA och Konsum i Vaxholm "senioröppet" vissa dagar i veckan för oss "corontänare".

Många företag ställer upp med olika erbjudande om hjälp för de som inte vill gå in i butikerna och handla. Vaxholms blomsterhandel, Kjell & Co m.fl. företag kommer ut på gatan med det man beställer, NK erbjuder gratis hemleverans för klubbmedlemmar. Fler och fler företag, muséer m.fl. erbjuder olika gratistjänster för att underlätta.

Jag borde egentligen inte klaga. Är man släktforskare blir man aldrig sysslolös. Dessutom har jag tillgång till en stor balkong, trädgård och välfyllda bokhyllor med böcker som jag inte hunnit läsa. Alldeles innan vi drabbades av viruset hade jag läst Magnus Västerbros bok "Pestens år". Jag förfasade mig då över sjökaptenen som, trots att han satt i karantän, lät ro sig i land för att gå på krogen och på så sett spred pesten till hela Stockholm.

Efter själv suttit mer eller mindre "inspärрад" i drygt två månader har jag större förståelse för hans agerande. Inte så att jag längtar efter att få gå på krogen, men det vore skönt att få lite miljöombyte. I förra veckan sade Folkhälsomyndigheten att vi har långt kvar, men att man börjar se ljuset i tunneln.

Just när jag sitter och skriver detta hör jag på TV att man eventuellt kommer att lätta lite för friska 70+-are. Exakt vad detta innebär vet jag inte ännu, men det blir kanske en hyfsad sommar trots allt. Förhoppningsvis innebär detta också att man till hösten släpper på mötesrestriktionerna, så att vi äntligen kan hålla vårt inställda vårmöte.

Var rädda om er!

Anita Järvenpää

Föreningens adress:
Muskötvägen 2
184 60 Åkersberga

Styrelse:

Ordförande	Anita Järvenpää	070-629 25 32
<i>e-post:</i>	<i>anita.jarvenpaa@telia.com</i>	
Vice ordförande/ Sekreterare, <i>e-post</i>	Christer Lind	08-541 310 75
	<i>ch2.lind@roslagen.be</i>	
Kassör	Ingalill Hallberg	070-954 62 33
<i>e-post:</i>	<i>ingalillhallberg@telia.com</i>	
Ledamot	Torbjörn Claar	070-884 81 23
<i>e-post:</i>	<i>claar@telia.com</i>	
Ledamot	Tore Österman	070-542 05 05
<i>e-post:</i>	<i>toreosterman@gmail.com</i>	
Ledamot	Dick Fagerqvist	070-354 13 70
<i>e-post</i>	<i>dick.fagerqvist@tele2.se</i>	
Ledamot	Susanne Fagerqvist	070-722 14 12
<i>e-post</i>	<i>sysslingen@hotmail.com</i>	

Medlemstidningen Sysslingen utkommer med 4 nr/år
Bidrag kan sändas till redaktören, Susanne Fagerqvist,
Murkelvägen 137, 184 34 Åkersberga, tel. 070-722 14 12

Ansvarig utgivare: Anita Järvenpää
E-post: sysslingen@hotmail.com, eller
info@roslagen.be

Hemsida: blogg.roslagen.be

Hemsideskonstruktör: Ann Lundgren, Olle Keijser

För signerade bidrag ansvarar författaren.
Citat får göras ur Sysslingen om källan anges.

Medlemsavgift

Avgiften är 125 kronor per medlem och år och 25 kronor
för medlem under 25 år. Betalas till föreningens
plusgirokonto: 448 57 91-0
Glöm inte att ange namn, adress och e-postadress.

Innehåll

Ordföranden har ordet.....	1
Redaktionen har ordet.....	2
Pesten i Stockholm 1710.....	3
Jussi Björling, storsångaren från Siarö och Ljusterö	5
Vad släktforskningen säger om ballongfararen Andrée	7
Antavla Salomon August Andrée	12
Underhållningstips i coronatider.....	13
Internet lurad	14
Utställning i coronatider	15
Sysslingens datum för 2020	16
Nya medlemmar.....	16

Redaktionen har ordet

Nu när sommaren står för dörren kommer
vår 2:a tidning för året. Vi har fått in en del
artiklar som vi hoppas ni kommer gilla.

I dessa coronatider får vi roa oss med
andra saker och tänka på att hålla avstånd. Vi
får hoppas på en fin och lagom varm sommar
så att vi har möjlighet att vara utomhus.

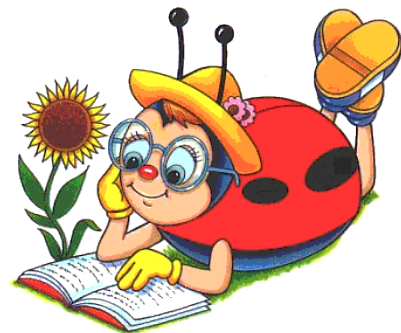
Om ni mot förmodan skulle få lite tid över
så tveka inte att skriva en liten artikel till vår
tidning.

Önskar er en riktigt fin sommar och att ni
håller er friska så att vi kan ses framöver.

Redaktören

E-post: sysslingen@hotmail.com

*Nästa nummer av Sysslingen
kommer i september 2020
Manusstopp den 1 september 2020*

Pesten i Stockholm 1710

I början av 1700-talet var Sverige ett fattigt land. Karl XII:s alla krig, med ideliga utskrivningar av nya soldater och nya skatter för att bekosta krigets alla kostnader samt flera år av missväxt hade utarmat landet.

Männen var utskrivna som soldater, många av de som kom hem var invalidiserade, antalet änkor var stort. Svälten var enorm och många övergav sina hem och begav sig till Stockholm. I Stockholm var det inte bättre. Husen var förfallna, Skeppsbron var förfallen, Norrbro avstängd för tyngre trafik. Dessutom kom det många svenska flyktingar från de baltiska staterna. Ovanpå detta hade man även ett stort antal krigsfångar att försörja.

Nere i Europa spreds pesten. Pesten spreds från råttor till loppor. Lopporna gav sig på människor och man hade därför beslutat om att alla fartyg skulle ligga i fyrtio dagars karantän utanför Sandhamn eller Vaxholm. Kaptenen på fartyget Stäkesund tröttnade på karantänen och lät sig ros in till Erstaviken. Där gick han på krogen. Mitt under måltiden föll han död ned. Han hade drabbats av pesten. Krögaren blev rädd, eftersom han serverat kaptenen som han visste var i karantän och lät därför gömma kroppen i ett skjul. Lopporna lämnade kroppen och spred sig bl.a. till en piga på gården. Pigan begav sig hem till Ladugårdslandet där hon spred pesten vidare. När myndigheterna så småningom besökte Stäkesund hade mertalet av de ombordvarande redan lämnat skeppet. Nu var smittspridningen igång på allvar.

Redan i början av augusti fick Collegium Medicum, under ledning av Urban Hjärne, i uppdrag att undersöka vad den stora dödligheten i staden berodde på. Den 19 augusti rapporterade en läkare att pesten drabbat Stockholm. Trots detta förnekade Kungliga Rådet och Collegium Medicum i det längsta att det var pesten som drabbat Stockholm. Man var bl.a. rädd för de ekonomiska konsekvenserna och hävdade länge att staden drabbats av ”en gångbar sjukdom” som främst drabbade den fattiga befolkningen. Detta innebar att man i stor utsträckning undvek att vidta tillräckliga åtgärder. I september ökade emellertid antalet döda drastiskt och sjukdomen började sprida sig även till de finare kretsarna.

Man beslöt nu att upprätta pestsjukhus på Skeppsholmen och vid Djurgårdsbron och anställa en pestläkare vid namn Herman Grim.

Pestkyrkogårdar anlades bl.a. vid Norrtull (nära Clas på Hörnet), Ladugårdslandet (mellan Humlegården och Stureplan) och vid Grimshage på Södermalm (Södersjukhuset).

I september lämnade hovet, Kungliga rådet och ämbetsverken Stockholm för att sätta sig i säkerhet i bl.a. Sala, Arboga och Västerås. Även bättre bemedlade personer lämnade staden. Bland dessa fanns Urban Hjärne och överståthållaren Knut Posse.

Jacob Burensköld utsågs till ny överståthållare. Han insåg allvaret i situationen och vidtog nu flera åtgärder.

Stockholms invånare sattes i karantän. Endast de som undersökts av läkare och mot betalning fick ett sundhetspass utfärdat fick lämna staden.

Hus som hade flera smittade fick ett vitt kors på sin dörr. De som bodde där blev satta i karantän och fick maten hemburen av stadsvakten. Den som bröt karantänen riskerade dödsstraff.

Smittan fortsatte att sprida sig och man anställde flera pestläkare. Deras skyddsutrustning bestod av en svart, lång skyddsrock samt en ansiktsmask med en stor näbb där de kunde förvara örter som skulle hindra dem från att bli smittade. Man hade särskilda likbärare som gick runt i staden, samlade hop liken och bar ut dem till pestkyrkogårdarna. Tjänstefolk förbjöds byta arbetsgivare och man fick inte heller byta bostad. Man började utrota stadens lösspringande hundar och katter, men då ökade i stället antalet råttor, som ju var de som bar på smittan.

Eftersom man trodde att rök kunde ta död på pesten började man elda på gator och torg. Eftersom hösten var fuktig och dimmig var Stockholm hela tiden insvept i illaluktande rök och dimma.

Den ständiga själarängningen från kyrkorna oroade befolkningen så man beslöt att själarängning endast fick ske mellan kl 09.00-10.00 för ”enkelt folk” och mellan 12.00-13.00 för ”finare folk”.

Trots alla åtgärder ökade smittspridningen. Antalet döda i Stockholm var normalt ca 50 personer i veckan. Första veckan i oktober avled 794 personer. I slutet av oktober uppgick antalet avlidna till över 1.000 personer i veckan. De fattigaste delarna av Stockholm var värst drabbade. Även prästerna drabbades hårt. I mitten av november hade 13 av 30 präster avlidit i Stockholm.

Nu började pesten också spridas i militäranläggningarna och Stora barnhuset. Stadsvakten blev också hårt drabbad och det var svårt att rekrytera nya män och man tvingades därför tvångsrekrytera de som hade skatteskulder. Eftersom stadsvakten nu inte längre hann leverera mat till de som satt i märkta hus, fick dessa nu gå ut och handla om de bar vitt tyg för munnen eller vit käpp för att varna om att de kunde vara smittbärande. Första veckan i november avlider 1.305 personer i Stockholm. Därefter börjar antalet avlidna att minska.

Stanken från massgravarna började bli besvärande. Den 25 november beordrades alla invånare i Stockholm, utom de som levde i korsmärkta hus, ut till gravarna för att hjälpa till med att täcka dem med mera jord.

Stockholms ekonomi var nu rejält ansträngd. Handeln låg i stort sett nere eftersom inga fartyg vågade anlöpa Stockholms hamnar. Kostnaderna för att betala läkare, sjukhus, likbärare etc. var höga. Man tog upp extra kollekt i kyrkorna, men dessa pengar räckte inte. Man fick vända sig till Kungliga rådet i Arboga med begäran om bidrag för att undvika ekonomisk kollaps.

Samtidigt som antalet döda minskar i Stockholm börjar nu pesten spridas till stora delar av landet. Kungliga Rådet beslutade att karantänsregler skall införas på alla orter som är smittade. Den 15 december beslutades att Stockholms portar även skulle stängas för inresande, vilket försvårade införsel av livsmedel samt gjorde att de stockholmare som befann sig på annan ort måste sättas i 40 dagars karantän innan de släpptes in i staden.

I slutet av december slog kylan till. Antalet sjuka minskade nu snabbt. En orsak till detta var troligen att råttorna och lopporna p.g.a. kylan blev mindre aktiva och att smittspridningen därför minskade. Man började nu tömma de fastigheter som stod tomma då ägarna avlidit och elda upp allt som man trodde kunna föra smittan vidare. Samtidigt städade man upp gatorna samt slutade att elda på gator och torg.

Eftersom pesten spred sig i resten av landet sökte sig många nu till Stockholm. Men reglerna för inpassering var stränga. Alla som inte hade intyg på att de var friska tvingades vänta utanför tullarna i 40 dagar. Enda undantaget från karantänsreglerna var bönderna som måste komma in i staden för att sälja sina varor.

Under våren förkom bara enstaka dödsfall p.g.a. pesten. En av de sista som avled var pestläkaren Herman Grim

I början av 1710 hade Stockholm mellan 55.000 - 60.000 invånare. Drygt 22.000 av dessa, ca 40%, avled under de fem månader farsoten härjade i Stockholm.

På den tiden man fick beställa fram originalen av kyrkoböckerna, beställde jag ibland fram dödboken för Östra Ryds församling åren 1696 - 1753 för att visa för mina elever hur hårt pesten kunde drabba församlingarna.

Fram till år 1709 hade man i församlingen i genomsnitt 20 stycken dödsfall per år. I augusti 1710 började dödsfallen att öka markant. Innan året var till ända hade 300 medlemmar avlidit i Östra Ryds församling. Någon exakt befolkningsstatistik finns inte för åren före 1710, men drygt hälften av församlingen medlemmar beräknades ha avlidit.

Lästips:

Magnus Västerbro: Pestens år. Döden i Stockholm 1710

Anita Järvenpää

Jussi Björling, storsångaren från Siarö och Ljusterö

När jag var i tonåren så hade jag fler skivor av och med Jussi än jag hade med dåtidens tonsidol Elvis Presley.

Nu i vuxen ålder kan jag själv tycka det är märkligt, vilket andra tyckte då, men orsakerna är troligen flera. Stora röster har alltid varit något som fångat mig och att Jussi hade stor anknytning till Ljusterö var säkert en anledning.

Dåtidens transportmöjlighet till Stockholm var med ångbåt och till min ö Östra Lagnö gick Vaxholmsbåten Östanå1. Tre bryggor före min var Siarö och där gick Jussi på eller av. Flera gånger åkte vi med samma tur och från Stockholm antrade Jussi båten och tog sig som regel upp till fartygskaptenen där han vistades hela resan. Kändisskapet gjorde väl att han inte satt med oss andra i salongen för att slippa bli betittad på vägen hem.

Jag hade ett tidigt uppvaknande för opera och det jag upplevde som stora röster. Jag gick gärna på filmer med bland annat Mario Lanza, en annan stor röst på den tiden.

Det finns idag många hundra artister med det jag kallar för ”stora röster”, för att nämna några, som inte bara är kopplade till opera, för att visa vad jag menar så är Celine Dion, Tommy Körberg, Mireille Mathieu några jag gärna lyssnar på.

Nu när man har tillgång till Spotify, YouTube och andra musikhjälpmiddel så kan man verkligen njuta av konserter utan att behöva köpa skivor.

Ett antal gånger ställde Jussi upp med konserter i Ljusterö bygdegård för att hjälpa till med ekonomin när något behövde åtgärdas där. I denna bygdegård finns idag en speciell plats med Jussis fotografi på väggen för att hedra denna generösa bidragsgivare och supporter.

I Ljusterö kyrka finns också en inköpt brudkrona där kostnaden är insjungen från en konsert av Jussi redan augusti 1944 i vår kyrka. Denna krona kan man idag låna vid bröllop.

När vårt torg byggdes så var ett förslag att kalla det för Jussi Björlings torg men vid möte med hans familj så tackade de nej till erbjudandet och namnet blev logiskt Ljusterö torg istället.

Flera av äldre Ljusteröbor har haft möjlighet att på vår bygdegård höra Jussi ge konserter för att hjälpa upp ekonomin för bygdegårdsföreningen.

I augusti 1945 höll han en konsert i bygdegården med 300 besökare och flera som inte fick plats stod utanför. Han sjöng bl.a. Leoncavallos Mattinata och flera andra av sina huvudnummer. På begäran sjöng han Tonerna av Sjöberg. En äldre syster till kompositören Sjöberg satt med i salongen och lyssnade. Jussi avslutade med Land du välsignade.

I juli 1947 hölls en konsert där även den sommarboende professorn och nobelpristagaren Hugo Theorell med sin violin kompletterade Jussi. Hugos fru Margit som var konsertpianist ackompanjerade på piano.

Jussis repertoar denna dag var bara svenskt. 300 lyckosamma personer fick plats inne i bygdegården och 200 som inte lyckats komma in fick lyssna utanför. Hugo Theorell som spelade med sin fina 1600-tals fiol hade också svenskt program.

Jussi som ofta var på stora scener som Stockholmsoperan eller Metropolitan i New York kom gärna tillbaka till Ljusterös hembygdsgård där han sjöng in kapital för utvecklingen av bygdegården.

Några fler konserter av Jussi som jag noterat

Det hade blivit tradition med konserter på sensomrarna så i augusti 1951 och augusti 1958 har jag hittat noteringar om dessa och augusti 1960 bara månaden före sin död hade han konsert i Ljusterö bygdegård för att dra in pengar till målningar i salen där scenen finns. Vid flera av dessa konserter medverkade paret Hugo och Margit Theorell med violin och piano.

Jussi nämnde ofta vid dessa tillfällen att ”nästa gång sjunger vi ihop till” ex köket eller något som bygdegårdsföreståndarna lantbrukaren Gustav Österman och byggmästaren Erik Larsson uttryckt behov av. De var troligen lyckliga för det bidrag som Björling och Theorell hjälpt till med.

I en av de stora tidningarna kunde man läsa ”Världskonsert på roslagsö ger hjälp till hembygdsgård”. Det var skrivet efter Jussis sista framträdande på Ljusterös hembygdsgård den

17 augusti 1960. Jussi skulle efteråt hem till Siarö för att fiska gädda och paret Theorell skulle dagen efter resa till Schweiz för en vetenskaplig kongress.

Jussi dog den 9 september samma år på Siarö bara 3 veckor efter konserten. Det kändes väldigt naturligt att vi vid en grundutbildning i släktforskning här på Ljusterö för flera år sedan hade Jussi som läroexemplet på hur man söker sina förfäder.

Flera av kursdeltagarna hade för övrigt haft någon relation med Jussi under hans livstid här på Ljusterö.

Tore Österman

Vad släktforskningen säger om ballongfararen Andrée

Mot slutet av förrförra seklet blev det allt vanligare med spektakulära ballongfärder. Våghalsar gjorde uppstigningar inför beundrande folkmassor runt om i Europa. I Sverige, liksom i det övriga Norden, drog dessa djärva luftakrobater stora publikskaror. Tidningarna skrev naturligtvis om allt detta.

Bland alla mer eller mindre spektakulära våghalsar, som framträdde fanns en viss ingenjör Salomon August Andrée. Han hade storartade planer på att med ballong försöka nå nordpolen och gjorde fram till den sista färden 1897 flera uppstigningar från bl.a. Stockholm.

När ballongintresset var som störst mot slutet av 1800-talet, förekom öarna och vattnen i skärgården i form av landningsplatser för luftseglarnas bravader. Uppstigningarna skedde nästan uteslutande någonstans inne i själva huvudstaden (Kungsholmen, Humlegården, Djurgården eller Mosebacke) medan landningarna fick bli någonstans dit vinden blåste. Det kunde vara Lidingö, Bogesundslandet eller längre ut mot t.ex. Ljusterö. De flesta färdena slutade lyckligt, men alla hade inte sådan tur. För Salomon August Andrée höll det på att gå riktigt illa hösten 1893.

Ur Stockholmstidningen fredag 20 oktober 1893:

Ingenjör Andrée i ballong över Östersjön.

Luftseglarens öde okänt.

Överingenjör i k. patentbyrå S.A. Andrée, vars föregående ballongfärder omfattats med det livligaste intresse av huvudstadens invånare på grund av den djärvhet och det mot luftseglaren därvid ådagalagt, företog i går på morgonen sin tredje luftsegling i vetenskapligt syfte. Svea ingenjörsbataljons exercisplan å Kungsholmen var även nu utgångspunkt för luftfärden. Sedan fyllningen av ballongen, vilken börjat på onsdags afton, vid $\frac{3}{4}$ 7-tiden i går morse var avslutad, företogs uppstigningen ungefär en timme därefter. Vid avfärden hade en ganska stor mängd intresserade och vänner till den djärve luftseglaren infunnit sig, däribland flera ingenjörer. Även tre fotografer var vid tillfället närvarande och tog bilder av

ballongen i det ögonblick de pontonjärer, som hållit ballongen, på luftseglarens kommando släppte sitt tag.

Uppstigningen

I början höjde sig ballongen helt långsamt, men sedan ballasten minskats med en sandpåse, blev farten hastigare, och för en ganska frisk västsydvästvind avlägsnade sig luftskeppet mer och mer i riktning över staden åt Vaxholmshället.

Vid halv 9-tiden hade herr Andrée med sin ballong passerat Askrikefjärden och kommit mitt över Bogesund. Vinden synes här ha tagit en annan riktning och blivit mer västlig, ty vid $\frac{3}{4}$ 10-tiden hade ballongen observerats vid Ramsö, styrande bort över Rindön. Ännu en vindförändring, och den i nästan motsatt riktning, måste omedelbart härefter ha inträffat, ty kl. 10 stod ballongen mitt över Vaxholm. Genom att höja eller sänka sig till andra luftlager kom ingenjör Andrée härefter in i den ursprungliga vinden, som förde honom åt Skäggetraktionen på Värmdön, där han observerats vid $\frac{1}{2}$ 11-tiden. En mycket hastig nordlig luftström måste här ha träffat ballongen, ty en kort stund därefter syntes denna passera Värmdö kyrka och observerades strax därpå vid Aspvik å Ormingelandet. I denna nästan rakt sydliga riktning torde färden ha pågått omkring en timme, varefter åter en ny västlig vind drev ballongen till sjöss.

Till havs

Vid halv 1-tiden hade ballongen observerats från Sandhamn, varifrån följande telegram ingick till Stockholms-Tidningen:

En större luftballong är synlig omkring en mil utanför Södergrynnan sydost om Sandhamn. Ballongen befinner sig ungefär 25 meter över vattnet och en lina synes nedhängande under gondolen.

Ångaren Hercules har gått ut för att lämna hjälp. Vinden är frisk V.S.V. och vädret mulet.

Luftseglarens belägenhet var sålunda redan då detta telegram strax före kl. 1 avsändes från Sandhamn rätt kritiskt. Södergrynnan ligger nämligen alldeles ute i havsbandet, och då detta skär var passerat hade luftseglaren endast himmel och vatten framför sig. Man kunde dock hoppas, att Hercules skulle hinna ballongen, men att så tyvärr ej blev händelsen framgång av följande nya telegram från Sandhamn, vilka ingick i går afton till Stockholms-Tidningen:

Ångaren Hercules har återkommit utan resultat. Ballongen gick utom synvidden kl. 2 i riktning mot Finland. Hastigheten syntes vara omkring 14 knop. Flera ångare och seglare har i dag passerat kusten nord över.

Sandhamn den 19 okt. kl. 6.45 e.m. Sedan kl. 2 ingenting bekant om Andrées ballong. Under tiden den syntes gick den lågt, men höjde och sänkte sig med korta mellanrum. Vinden, som är frisk västsydväst, bör föra honom mot ryska gränsen.

Nåväl, Andre undkom med livet i behåll från alla förskräckelserna ute på sin färd mot Åbolands skärgård. Han kom i triumf tillbaka till Stockholm och började genast med nya aktiviteter att försöka entusiasmera huvudstadspubliken inför nya utmaningar med fortsatta ballongfärder.

Vilka var nu ingenjör Andrées förfäder? En hastig titt i kyrkböckerna ger omedelbart en tämligen oklar bild av släktens härkomst.

I Genealogiska föreningens årsskrift Släkt och Hävd, 1996 har Alan Dufberg, en välrenommerad släktforskare från Malmö, för snart 35 år sedan beskrivit svårigheterna att få klarhet i ballongfararen Salomon August Andréés anor på manssidan. Går man till husförhörslängderna finner man, att han föddes i Gränna den 18 oktober 1854 som femte barn till apotekaren Claes Georg Andréé och hustrun Jakobina Gustava Heurlin. Hon härstammade från en småländsk prästsläkt, medan apotekarens härkomst är mera dunkel.

Vad gäller den senare framgång av Dufbergs forskning att det finns flera teorier om vilka föräldrarna kan ha varit.

För att få en släktforskning att gå ihop räcker det inte med att bara läsa i husförhörslängder, då dessa ofta kan vara ofullständiga och i värsta fall helt felaktiga. Dufberg är dock en klippa, när det gäller att luska fram uppgifter ur olika arkiv och tidningar.

Gränna kan nog lugnt räkna sig som Andréés stad, och Andréémuseet passar onekligen just där, men släktens tidigare öden och äventyr ägde nog rum någon annanstans. Småland tycks dock ha varit landskapet. En antavla baserad på Dufbergs forskning presenteras nu i Syslingen.

Ballonger i Södra Roslagen

Tack vare digitaliseringen av gamla svenska dagstidningar har det blivit möjligt att få fram artiklar, som beskriver hur just skärgården kom att spela en stor roll under den s.k. ”ballongepoken” vid slutet av 1800-talet.

Det mest omskrivna och våldsamma äventyret var väl det som den olycksalige Kapten Rolla råkade ut för sommaren 1890. Rolla var en showman, som ibland utförde rena cirkusnumren i samband med sina uppstigningar. De skedde ofta från Mosebacke, där etablissemanget tog entré av de massor åskådare, som strömmade dit under kvällarna. Stockholmstidningarna var varje dag fulla med braskande rubriker och dito artiklar om Rolla.

Ur Dagens Nyheter den 2 juni 1890:

Rolla

I lördags hittades kapten Rollas ballong av några fiskare i Västra Saxarfjärden i närheten av Måsön mellan denna ö och Södra Ljusterölandet. Sammanställer man detta med de uppgifter Dagens Nyheter referent erhöll av några mellan Betsö och Fåglarna förankrade Roslagsskutor, att ballongen vid 10-tiden på aftonen syntes sänka sig rakt ned alldeles bakom Fåglarö, är det ganska troligt att ballongen störtat i vattnet bland de talrika små öar som är belägna mellan de ovannämnda större öarna. Med den starka ström som här är rådande är det antagligt att det lättare liket under nattens lopp följt med denna till den längre nordost, mitt i strömdraget belägna Ålön, där det på förmiddagen fanns. Ballongen synes även så småningom ha kommit ut i strömfåran och med mindre fart drivit samma väg som dess olycklige kapten. mellan Måsön och Fåglarö har sålunda efter allt att döma sista akten av dramat utspelats och bland småöarna här har sista striden mellan liv och död utkämpats. Detta ger vid handen att kapten Rolla varit död eller åtminstone sanslös innan han kom i vattnet, såvida det ej kan tänkas att ballongen störtat med sådan fart att dess förare slagit sig sanslös mot vattnet. Öarna ligger nämligen här så tätt att man med den ringaste simkunighet och försedd med korkgördel med lätthet kunnat ta sig in till någon av dem. Liket synes sedan ha drivits av strömmen nära en mil.

Ballongen fördes av fiskarna till Fåglarö. De förmådde dock ej dra den tunga ballongen upp på land, utan måste låta den ligga tills hjälp hann anskaffas.

Efter att liket legat på lit de parade, begravdes den unge Rolla på Norra Kyrkogården. Nära nog kaos utbröt i Stockholm, när kistan fördes från Kungsholmen till graven.

Rolla hade ett något oklart förflutet och påstods ibland vara rysk undersåte från estniska Reval (Tallinn). Han var född 1870 och således bara tjugo år vid sin våldsamma död. Graven på Norra kyrkogården finns inte längre, då gravrättigheterna upphört för länge sedan.

Andrée – den store hjälten

Salomon August Andrée är ju mest känd genom sin sista ballongfärd. Det var med Örnén, som han tillsammans med Knut Fraenkel och Nils Strindberg den 11 juli 1897 startade den ödesdigra färden. Efter bara några dagar landade och havererade ballongen på isen och de tre männen fick därmed börja sin mödosamma isvandring mot döden.

De försvann för världen och kom inte tillbaka igen förrän 33 år senare, då man upptäckte resterna av deras sista läger på Vitön vid Svalbard. Kistorna med de tre männens kvarlevor fördes högtidligen tillbaka till Stockholm med kanonbåten Svensksund. I hamnarna utefter vägen hyllades männen som hjältar. Den sista stora uppvaktningen före ankomsten till Stockholm den 5 oktober 1930 skedde i Vaxholm, där stadens myndighetspersoner framförde en officiell sista hälsning.

Några år före den sista färden gjorde Andrée flera uppstigningar med olika ballonger. Allt skedde i vetenskapligt syfte och avsikten var bl.a. att studera vindar och temperaturer i olika luftlager. Resorna slutade ofta lyckligt, men en gång gick det riktigt illa och det var nära att Andrée fick sätta livet till. Han klarade sig dock levande ur äventyret, tidningarna skrev, och han kunde själv hålla föredrag om sina otroliga strapatser.

Ur Nerikes Allehanda onsdag 1 november 1893:

Överingenjör Andrée

höll i går i huvudstaden föredrag om sin luftseglats och åhördes av 500 till 600 personer. En till föredraget ej inbjuden morgontidning i huvudstaden uppskattar åhörareantalet till 200 personer. Herr Andrée hälsades före och efter föredraget med applåder.

Först hade föredragaren tänkt värja sig mot de beskyllningar, som framkastats mot honom, men då kritikhungern mestadels kastat sig över hans smörgåsar, övergick han i stället till färden.

Under färdens första del undersöktes temperaturförhållandena och ekot emot underliggande vattenytor samt togs fotografier. I Vaxholmstrakten kom han in i ett moln och märkte att temperaturen avtog mindre inom och ovanför molnet. Från jordytan till molnet, 1.750 meter, sjönk temperaturen 9 grader, men på 2.000 meter ovan molnet endast 2 grader. Han frös inte och solstrålarna verkade värmande. En fäll skulle ha varit överflödigt och besvärlig.

Vid den på sommaren företagna uppstigningen var temperaturen uppe i luften 7 grader under noll och nu endast 9 grader.

*Talaren omnämnde vidare sitt möte med ångaren "Alfa" under färden över Ålands hav. Vid mötet med "Kaleva" avböjde han anbud om hjälp, enär han ansåg räddningsmanövern ris-
kabel. Två sandsäckar måste han då offra och efter en halv timme även ankaret.*

Med vindens hastighet fördes han framåt och klockan 5.39 gick släplinan över det första skäret. Färden blev allt besvärligare, videkorgen släpade delvis i vatten och luftseglaren blev genomvåt. Han satte sig då på gondolkanten med benen hängande utanför. Flera skär passerades, varvid underbenen fick tjänstgöra som glidskenor åt gondolen. Om en sten legat i vägen hade hans knäskålar ovillkorligen spräckts.

Emellertid lyckades han med stort besvär klättra upp på bakre sidan av gondolen och verkställa den farliga landstigningen. Hans klocka hade på grund av vattnet stannat på 7.18, hans kläder var tunga och han kunde inte stå på benen. Han kröp omkring på skäret, men ingen hörde honom. Av två näsdukar gjorde han sig en mössa i stället för den, som gått förlorad under färden. All mat hade han också förlorat, så att det ej hjälpt även om han haft flera franska bröd. (Munterhet.)

Han trodde att han möjligen sovit något under natten, ty den förflöt tämligen fort. Under sin promenad på skäret märkte den "skeppsbrutna" fram på förmiddagen en segelbåt, som seglade förbi, dock utan att märka honom. Båten kom emellertid tillbaka, man såg från densamma något underligt på skäret, lade till och han var räddad.

Bland lustiga episoder från färden berättade talaren, att folket på Brunskär sett ballongen "en båt med svart segel, som rusade upp på land och där gick lika fort som i vattnet". En hustru hade förbjudit sin an att bege sig i väg efter "båten", emedan hon trodde det vara "sista da'n".

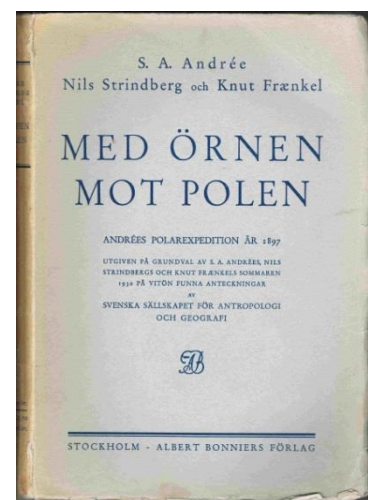
Herr Andrée förevisade sin videkorg för publiken och färden åskådliggjordes genom kartor.

Berättelserna och vittnesmålen kring dåtidens ballonguppstigningar är många och får inte plats här. För den som har en dator är det dock ganska lätt att klicka sig fram till "digitaliserade svenska dagstidningar" och där följa vad som skrevs när allt detta inträffade. Dåtidsens skrivsätt bidrar till att historieskrivningen får en extra dimension vad gäller spänning och noggrannhet i skildringen av händelserna.

Det finns böcker om Andrée och hans expedition. Direkt efter återkomsten 1930 utom den mycket lästa boken "Med Örnen mot polen", som innehåller bilder tagna av expeditionsmedlemmarna förutom återgivna fragment ut funna dagböcker.

Välkänd är även P-O-Sundmans bok "Ingenjör Andréés luftfärd" som även blev filmad med Max von Sydow i rollen som Andrée. För några år sedan utkom Bea Uusman med en bok, där hon behandlar mystiken kring andréemännens död på isen. Alla dessa böcker rekommenderas till läsning och även om-läsning.

Carl-Uno Sjöblom

Nils Lindgren meddelar att ni kan se Andréeskeppets hemfärden (1930) på följande länk:
<https://www.filmarkivet.se/movies/andreeskeppets-hemfard/>

Antavla Salomon August Andréé

<p>(Johan Andreasson, torpare, Nyarp, Gränna) Georg Fredrik Schmitterlöw, kapten Född 15/5 1761 i Dalhem (H) Död 21/4 1835 i Eksjö</p>	<p>Gustav Adolf Schmitterlöw, öv.löjtn. Född 9/7 1723 i Västra Husby (E) Död 31/7 1789 i Västra Ryd (E)</p>	<p>Henning Christian Schmitterlöw, major Född 9/3 1688 på Rügen, Tyskland Död 19/12 1750 i Grebo (E)</p> <hr/> <p>Catharina Elisabet Lundersten Född 1696 i Lund Död 6/12 1724 i Västra Husby (E)</p>
<p>(Oäkta) Claes Georg Andréé, apotekare. Född 25/3 1807 i Gränna (?) Död 21/7 1871 i Gränna</p>	<p>Catharina Svensdotter Född ¼ 1731 i Västervik Död 12/7 1796 i Västra Ryd (E)</p>	<p>Sven Johansson, rådman, borgmästare i Västervik Född 2/10 1699 Död 22/11 1760 i Västervik</p> <hr/> <p>Christina Johansdotter</p>
<p>(Anna Persdotter, Nyarp, Gränna) Dorothea Christina Barkman Född 13/6 1775 i Jönköping Död 9/7 1807 i Barkeryd (F) Ogift</p>	<p>Olof Barkman, urmakare Född 12/11 1748 Död 6/2 1804 i Jönköping</p>	<p>Okänd</p> <hr/> <p>Okänd</p>
<p>Salomon August Andréé, ingenjör Född 18/10 1854 i Gränna Död oktober 1897 på Vitön, Spetsbergen</p>	<p>Elsa Helena Tellander Född 8/12 1750 i Jönköping Död 25/12 1816 i Jönköping</p>	<p>Carl Peter(son) Tellander, guldsmed i Jönköping Född 9/11 1715 Död 11/9 1778 i Jönköping</p> <hr/> <p>Catharina Lund Född 1720 i Jönköping Död 5/2 1772 i Jönköping</p>
<p>Elias Heurlin, prost Född 8/9 1761 i Blädinge (G) Död 31/12 1825 i Växjö Gift 1800</p>	<p>Isak Heurlin, kyrkoherde Född 13/7 1708 i Norra Rottne Död 30/3 1786 i Vislanda Gift 2/6 1791</p>	<p>Petrus Heurlin, komminister i Norra Rottne (G) Född 1764 Död 1719</p> <hr/> <p>Brita Widebeck Född 1740</p>
<p>Jakobina Gustava Wilhelmina Heurlin Född 6/10 1821 i Växjö Död 29/4 1897 i Jönköping</p>	<p>Anna Dorotea Wiesel Född 12/10 1722 i Blädinge Död 24/12 1791 i Vislanda</p>	<p>Samuel Wiesel, kyrkoherde i Vislanda (G) Född 27/6 1699 i Vislanda (G) Död 26/3 1733 i Vislanda (G)</p> <hr/> <p>Margareta Littorin Född 8/3 1797 i Södra Ljunga (G) Död 27/4 1774 i Vislanda (G)</p>
<p>Gustava Maria Casparsson Född 16/1 1780 i Växjö Död 1854 i Växjö</p>	<p>Jakob Gustaf Casparsson, borgare i Växjö Född 31/10 1755 i Växjö Död 28/8 1827 i Stockholm, Maria Magdalena. Gift 1778 i Anebo</p>	<p>Petter Caspar Casparsson, skräddare i Växjö Född 4/6 1711 i Skatelöv (G) Död ¼ 1767 i Växjö</p> <hr/> <p>Ingrid Bergelin Född mellan 1684 och 1744</p>
	<p>Ingrid Maria Hansson Född 1/5 1758 i Växjö Död 1811</p>	<p>Olof Hansson, handlande i Växjö Född 11/12 1720 i Rödeby (G) Död 20/6 1733 i Växjö av slag</p> <hr/> <p>Anna Maria Blackstadia Född 8/4 1740 i Växjö Död 11/12 1799 i Växjö</p>

Underhållningstips i coronatider

Här följer ett urval gratistjänster man kan ha glädje av när man sitter hemma i karantän:

SVT1	Bjuder dagtid på repriser av gamla TV-serier och långfilmer. Varje dag mellan kl 10.00-15.00
SVT-Play	Denna gratisresurs finns även i vanliga fall, men är bra att komma ihåg https://www.svtplay.se/
Stockholms stadsarkiv	har videofilmer med föreläsningar på sin hemsida https://video.stockholm.se/channel/12366103/stadsarkivets-foredrag
Bygdeband	Sveriges hembygdsförbund har lanserat nya Bygdeband https://www.hembygd.se/shf/karta
Operan	Bjuder på gratisföreställningar på nätet https://www.operanplay.se/
Stockholms konserthus	Bjuder på gratiskonserter https://www.konserthuset.se/play/
KBs	Digitala material hittar ni på https://www.kb.se/hitta-och-bestall/digitaliserat-material.html
Hallwylska palatset	Har gratisvisning på nätet https://hallwylskamuseet.se/sv/upptack-museet-digitalt
Stockholms stadsmuseum och Medeltidsmuséet	har digitala bilder http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/
Kungliga slottet	Har videofilmer och artiklar digitalt https://www.kungligaslotten.se/artiklar-och-film.html

Anita Järvenpää

Internet lurad ...

I nummer 1 2020 fick vi historien om en medlem, som drabbats av bedrägeri. Ett simpelt trick som fungerar ovanligt bra. I detta fall slutade det med att man plockade pengar. Men en annan vanlig väg att man erhåller sin lagring av data krypterad och tagen som gisslan. Även om man betalar lösensumman, sitter man där och får slita hårt för att återställa data men vet fortfarande inte om det ligger en trojan och lurar och kan slå till igen. Proffsen pratar om kontaminerat system. Enda egentliga vägen är att installera om, på totalt rensade lagringsmedia. Något som de flesta inte har kunskap för och att ta hjälp kan bli kostsamt. Så allt handlar om att försöka undvika att drabbas. Företagen satsar stora summor på tekniska lösningar, samt att utbilda personalen. Ändå läser vi ofta i media om dataläckor och intrång hos organisationer att E-post är vanligaste vägen in.

Så vad kan vi släktforskare göra som saknar de resurser företagen har. Samtidigt har vår forskning och bilder på kära i vår dator växt och med tiden kan det vara näst ovärderlig för oss. Vissa har varit duktiga och anpassat sig till att ta backup i molnet. Det erbjuds av många som MS OneDrive, Google Drive, Dropbox för att nämna några. Fungerar super i händelse av att din hårddisk kraschar.

Men vad händer om vi drabbas av kidnappning av data genom RansomWare.

Din dator äger all data den administrerar såsom din hårddisk, USB-lagring och liknande. Normalt krypteras bara användardata i händelse av att man drabbas. Annars kan det bli svårare att betala lösensumman. Då dessa molndiskar ofta synkroniserar i realtid om man är uppkopplad riskeras även att data som ligger där krypteras. Så här gäller att se över sina backuplösningar i god tid så du vet vad och hur du bör göra. Molnlösningarnas tidigare marknadsföring att koppla upp och glöm, är inte helt relevant i nuläget. Google Drive, MS OneDrive och DropBox, har alla guider för hur tjänsten ska konfigureras, och vad göra i händelse av att man drabbas. Läs och lär i förväg. De som väljer att köra med egen lösning, som en USB-disk gäller. Inte ha den inkopplad till datorn hela tiden. Liksom en NAS-disk i egna nätverket, inte vara konstant inloggad utan bara vid tillfällena när man gör backup.

Hackarna är mycket försigkomna. Återanvänder tekniker som tidigare fungerat. Liksom fallet i nr 1-2020, gäller att inledningsvis inte väcka misstänksamhet. Med små belopp, blir mottagarens kontroller mindre. Men det gäller att se de små detaljerna. Som vem är avsändare? Är syntaxen inte i linje, med den normala för avsändaren? Vart går länkar som är klickbara? Är brevet direkt till dig? Eller en grupp, ibland syns **To: undisclosed-recipients:** som mottagare. Speciellt viktig kontroll om det är en faktura eller liknande. Är du kanske din egen avsändare?

Man har infört en del skydd kring e-post. Men många har inte aktiverat dessa. Det är dessutom svårt för mottagaren att kontrollera om avsändaren har aktiverat dem. Är man lycklig att i sin e-postläsare kunna se e-postens källkod, och förstå det man ser. Då kan man se om e-posten kommer från en behörig e-postserver och att avsändaren är behörig på den servern. Kan se ut likt detta: Avsändaren xxx.yyy i detta fallet ersatt av mig.

```
ARC-Authentication-Results: i=1; mx.google.com;
  dkim=pass header.i=@gmail.com header.s=20161025 header.b=IHdKvM1u;
  spf=pass (google.com: domain of xxx.yyy@gmail.com designates 209.85.220.65 as permitted
  sender) smtp.mailfrom=xxx.yyy@gmail.com; dmarc=pass (p=NONE sp=QUARANTINE
  dis=NONE) header.from=gmail.com
```

Här ovan syns de tre inställningar som kan hjälpa avsändarna, *dkim* (*DomainKeys Identified Mail*), *spf* (*Sender Policy Framework*), *dmark* (*Domain-based Message Authentication, Reporting and Conformance*), att styrka sin domän. När fler aktiverar dessa för sina domäner, tror vi att skräpposten kommer att minska. Fast för kapade domäners e-postsystem som nyttjas, blir utgående e-post fortfarande legitim hos mottagarna. Alla tester ovan, klarade inkommande e-post kontroller med ”pass”. Dessvärre har vi fortfarande många öppna e-postserverrar som agerar relä för oönskad epost. Dessa drivs ofta av organisationer som via DarkNet och DeepNet erbjuder HAAS ”Hacking As A Service”, mot låg provision.

Lars Granath

Utställning i coronatider

Mitt under coronautbrottet bjöd vår medlem Olle Kungberg på en utställning av sina gamla EP-skivor i Vaxholms stadsbiblioteks utställningsfönster. Ett trevligt nöje för oss som satt i karantän.

Eftersom alla inte har möjlighet att ta sig till Vaxholm i dessa tider har Lena Sundberg varit nere och dokumenterat utställningen med sin kamera.

Anita Järvenpää

Foto Lena Sundberg

Sysslingens datum för 2020

Följande datum gäller som riktlinjer för årets tidningar. Bidrag till tidningen kan sändas via e-post eller vanligt brev till:

e-post: Sysslingen@hotmail.com eller Info@roslagen.be
brev: *Susanne Fagerqvist, Murkelvägen 137, 184 34 Åkersberga.*

Bidrag vill vi ha senast ca 4 veckor före utgivning. Se sid 2 i tidningen.

Utgivning

Nr 1 Februari Nr 2 Maj Nr 3 September Nr 4 November

Revisorer:

Birgit Lindkvist	08-540 631 79
Lennart Elg	08-540 619 96
Suppleant Leif Gannert	08-541 303 70

Valberedning:

<i>Sammanställande</i> Arne Sundberg	08-541 324 55
Carl-Göran Backgård	076-317 01 27
Rune Atling	072-327 43 53

Redaktionskommitté:

Susanne Fagerqvist	Ulla Persson
Arne Sundberg	Leif Gannert
Anita Järvenpää	Olle Kungberg
Nils Lindgren	Dick Fagerqvist
Lars Granath	Tore Österman

Nya medlemmar

Anders Ljung

Lotsgatan 16

185 32 Vaxholm

*Trevlig sommar
och ta hand om er i dessa tider*

